

УДК 81'42:[811.111:81.1.161.2]

ПАРЕМІЇ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРИРОДНИХ ЯВИЩ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Велика Аліна Михайлівна,

старший викладач

Недострел Ірина Олександрівна

студентка

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Анотація. Паремії або народні приказки є одним з важливих аспектів культурної спадщини будь-якого народу. Вони відображають народну мудрість, досвід та сприйняття природних явищ. Українська та англійська мови мають багату колекцію паремій, які свідчать про специфіку культури та спосіб мислення носіїв мови. У цьому дослідженні ми визначимо основні паремії, які використовуються для відображення природних явищ в обох мовах, проаналізуємо їхню структуру, значення та контекст вживання.

Ключові слова: паремія, мовне середовище, природні явища, засіб комунікації, ідіоматична лексика.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика активно досліджує паремії як важливу складову мови та культури. Проте дослідження паремій, пов'язаних із позначенням природних явищ, досить обмежене. Це завдає певних труднощів для людей, які вивчають мову, а також для культурного обміну між різними націями. Тому важливо дослідити паремії, що описують природні явища в українській та англійській мовах, для кращого розуміння їхнього значення та контексту.

Аналіз останніх джерел і публікацій.

Недавні дослідження в області паремій вказують на те, що вони виконують важливу роль у вираженні національної ідентичності та культурних

цінностей. Роботи таких авторів, як Н. Пасік, О. Дуденко, мають велике значення для вивчення паремій українською мовою. Щодо англійської мови, праці Т. Стеффенс, А. Тейлор та Дж. Мілнер допомагають розкрити специфіку паремій у цьому мовному середовищі.

Актуальність запропонованого дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасної лінгвістики до проблеми системного опису семантичних та лінгвокультурних особливостей фразеологічних та паремійних одиниць, а також поглибленого вивчення тематичних і лексико-семантичних груп одиниць, які, зокрема, формують семантику фразеологізмів та паремій. Такі дослідження сприяють більшому розумінню національної мовної картини світу та національного менталітету, дають можливість глибше пізнати культурну спадщину народу, сприяють ефективній міжкультурній комунікації та здійсненню адекватного перекладу.

Серед найбільш цікавих і ґрунтовних робіт останніх років, присвячених вивченню тематичної семасіології, можна виділити дослідження, що розглядають у зіставному і типологічному аспектах найменування людини, природні явища, соматизми, терміни спорідненості тощо (А. Ф. Малюга та інші).

Поряд із парадигмою розвідок, що зосереджують увагу на семасіологічному аспекті знакових для розуміння мовної картини світу прошарків лексики, на особливу увагу даного дослідження заслуговують роботи, в яких розглядається специфіка функціонування колоративів, в тому числі й у складі ідіоматичної лексики (І. І. Гуменюк, В. І. Кушнерик, О. В. Харчук, R. W. Gibbs та ін.)

Мета дослідження.

Метою даного дослідження є аналіз паремій, що використовуються для позначення природних явищ в українській та англійській мовах, визначення їхнього значення та контексту вживання, а також розуміння їхнього впливу на мовну та культурну спадщину.

Виклад матеріалу дослідження та основні результати.

Паремії - це вирази, які часто мають загальне значення і використовуються для узагальнення різних ситуацій. Вони виникають у свідомості мовців і відображають різні рівні абстрагування. Паремії можуть бути виражені у вигляді прислів'їв, спостережень над природою, навчальних висловів або загальних виразів. Такі вислови можуть мати пряме значення, коли їх слова тлумачаться буквально, або переносне значення, коли вони використовуються для вираження ідей або концепцій, які виходять за межі буквального значення слів.

Паремія - це короткий вислів, який передає певну мудрість або пізнання, часто базуючись на досвіді народу. В українській мові паремії часто використовуються для опису природних явищ. Наприклад: "Літо - дощове, зима - сніжна" передає те, що дощі частіше йдуть у літо, а сніг – узимку [1, с.109].

В англійській мові також існують паремії, що відображають природні явища. Наприклад: "Red sky at night, shepherd's delight; red sky in the morning, shepherd's warning" використовується для передбачення погоди: червоне небо ввечері часто супроводжує стабільну погоду, а вранці вказує на можливість опадів.

В обох мовах паремії про природні явища можуть мати практичне застосування для передбачення погоди чи прогнозування сезонних змін. Вони передають накопичений досвід та спостереження народу і можуть бути корисними для сільського господарства, рибальства та інших сфер, де важливо враховувати погодні умови.

У процесі дослідження було зібрано та проаналізовано велику кількість паремій, які використовуються для опису природних явищ. Було визначено, що вони відображають не лише спостереження за природою, а й глибокі культурні уявлення та цінності. Наприклад, українська паремія "Не спитавши броду, не лізь у воду" відображає мудрість у зверненні до обережності та попередженні про можливі наслідки.

Українською мовою термін "паремія" означає коротку народну приказку чи прислів'я, які містять в собі мудрість народу та досвід поколінь. Ці вислови часто використовуються для передачі конкретних життєвих ситуацій або порад у стислій формі. Вони можуть бути яскравими прикладами культурної спадщини та національного характеру.

Українська мова також використовує паремії для вираження певних поглядів або порад. Наприклад: "Бабине літо непогоже – осінь суха" означає холодну та дощову погоду, яка може призвести до сухої осені. Ця паремія відображає зв'язок між дощем і настанням несприятливої погоди в осінній період.

Обидві мови мають багатий фонд паремій, які використовуються для передачі знань та розуміння природних явищ. Ці паремії відображають культурні та історичні особливості кожної мови і є важливим елементом мовної спадщини.

В англійській мові подібні вирази відомі як "proverbs" або "sayings". Ці вислови також мають глибокий сенс і здатні передати мудрість та досвід. Вони використовуються в різних сферах життя для підкреслення певних істин або принципів. Часто їх використовують у виховній та освітній роботі, а також для підкріплення думки в літературі та мові.

Українські паремії можуть бути відображенням національних цінностей та уявлень про світ. Вони можуть передавати певні етичні норми, які важливі для українського суспільства. Наприклад, паремія "Де більше сліз, там менше посіву" відображає ідею працьовитості та відповідальності за свої дії.

Схожим чином англійські прислів'я відображають цінності та культурні особливості англомовних народів. Наприклад, прислів'я "An apple a day keeps the doctor away" підкреслює важливість здорового способу життя та правильного харчування. Ці вислови часто використовуються як засіб мовної культури та спілкування, допомагаючи в передачі думок та ідей у компактній формі [2, с. 180].

У пареміях часто міститься глибокий зміст, який може бути

універсальним для різних культур та народів. Ці вислови можуть стати джерелом натхнення та роздумів для людей з різних країн. Вони допомагають підсумувати складні ідеї та концепції в лаконічній формі, що дозволяє легко запам'ятовувати та використовувати їх в різних ситуаціях.

Як українські, так і англійські паремії відображають важливі аспекти життя та людських взаємин. Вони можуть бути використані для виховання, навчання, а також для підтримки та підкріплення моральних цінностей у суспільстві. Таким чином, паремії відіграють важливу роль як у мовній, так і культурній спадщині різних народів.

Використання паремій сприяє збереженню та передачі культурної спадщини з покоління в покоління. Вони стають частиною національної ідентичності та сприяють формуванню колективної свідомості. Завдяки їм люди збагачують свій словниковий запас та розуміння навколишнього світу.

Крім того, паремії можуть використовуватися як засіб комунікації в різних сферах життя. Вони допомагають підкреслити думку чи ідею у випадках, коли потрібно коротко й чітко висловити свою думку. Таким чином, паремії мають важливе значення не лише для мови, а й для спілкування та взаєморозуміння між людьми.

Іншими прикладами паремій про природні явища в українській мові є й такі: "Буря на морі - біда на землі", що вказує на зв'язок між погодою та подіями на суходолі, "Яка погода на Теплому Олексі, то така і на Великдень буде", що передбачає погодні умови на певні святкові дати [3, с.246].

В англійській мові також існують паремії, що відображають взаємозв'язок між погодою та подіями в житті людей. Наприклад: "When the wind is in the east, 'tis neither good for man nor beast" часто використовується для підкреслення того, що вітри зі сходу можуть бути несприятливими.

Ці паремії служать не лише як окраса культурного багатства мови, але і як практичні поради, що допомагають людям адаптуватися до природних умов і передбачати можливі наслідки погодних змін.

Знання цих паремій може бути корисним у різних аспектах життя. Вони

допомагають людям підготуватися до можливих змін у погодних умовах та приймати розумні рішення щодо своїх дій.

Багато з цих паремій є результатом спостережень та досвіду попередніх поколінь і передаються від роду до роду як частина культурної спадщини. Вони створюють зв'язок між людьми та природою, нагадуючи про те, яким важливим є співіснування, враховувати природні закономірності у повсякденному житті.

Оскільки природа надає нам багато підказок і попереджень, важливо вміти їх розпізнавати і адекватно використовувати. Паремії про природні явища нагадують нам про те, що ми завжди повинні бути уважними до оточуючого нас середовища та вміти читати його знаки.

Ці паремії також відображають взаємозв'язок між людськими діями і навколишнім середовищем, нагадуючи нам про важливість балансу та взаємодії з природою. Вони спонукають нас до обережного ставлення до навколишнього світу та до того, щоб бути в гармонії з природою, а не протистояти їй.

Паремії про природні явища допомагають сформуванню усвідомлення про те, що природа - це не лише джерело ресурсів, але й складна система, яка потребує нашої уваги та поваги. Вони нагадують нам, що ми всі є частиною цієї системи і маємо нести відповідальність за її збереження та добробут [4, с. 297].

У прислів'ях з прямим значенням компонентів часто висловлюється ідея про важливість води у житті людей. Ці вислови вказують на те, що без води неможливо здійснити навіть найпростіші дії. Вода вважається святістю для наших предків, і з нею пов'язано безліч обрядів та свят. Деякі прислів'я також передають народну метеорологію, прогножуючи погоду в залежності від місяця або пори року. У другій підгрупі слова використовуються в переносному значенні, надаючи їм образність та художність. Наприклад, вітер може бути "добрим" чи "злим", а осінь та весна набувають характеристики людей. Такі прислів'я використовують метафори та порівняння, щоб передати певні ідеї або образи.

Прислів'я про спостереження за природою часто пов'язані зі святами, що асоціюються з природними явищами. Інша група прислів'їв має дидактичне

спрямування, спонукаючи до дії чи надаючи застережень. Наприклад, прислів'я про пори року часто закликають до праці та нагадують про необхідність виконувати певну роботу у відповідний сезон. Багато прислів'їв стосуються праці, підкреслюючи важливість не лінуватися. Також існують прислів'я, які є своєрідними застереженнями, часто використовують назви стихій - вогонь і воду. Усі ці прислів'я відображають розуміння світу, яке ґрунтується на вірі в порядок і однотипність природних явищ, виражаючи впевненість в тому, що закономірності природи повторюються і їх можна передбачити.

Порівняймо англійські та українські прислів'я:

"The squeaky wheel gets the grease" – ця фраза перекладається як "скрипуче колесо потрібно змастити". В українській мові є схоже прислів'я: "Поки грім не вдарить – чоловік не перехреститься". Іншими словами, сенс цих виразів полягає в тому, що потрібно вжити заходів до того, як щось стане негативним і приведе до небажаних наслідків.

"**The early bird catches the worm**" - це переклад приказки "Рання птиця ловить черв'яка". Значення цього виразу полягає в тому, що людина, яка прокидається вранці, встигає зробити багато справ. В українській мові є: "Хто рано встає, тому Бог подає".

"**Still waters run deep**" - цей вислів перекладається так: «Тихі води глибокі». Загалом це прислів'я латинського походження. Прислів'я використовують в значенні того, що справа, людина або ситуація можуть бути не такими простими, якими здаються на перший погляд. Вираз має таке ж смислове навантаження, як і українське прислів'я «У тихому болоті чорти водяться».

Про людську жадібність: "Бажання безмежне, як прохання про воду в середині води".

Про неможливість досягнути чого-небудь: "Шукати вітер в полі - безглузда, як і спроба загасити вогонь вогнем." Англійським відповідником буде "The wind cannot be caught in a net".

Про неможливість щось приховати: "Приховати справжній образ - марна

спроба, як намагання сховати дим в сіні".

Висновки.

Паремії є важливим елементом культурної спадщини та мовної культури будь-якого народу. Вони не лише відображають народну мудрість, а й виконують важливу функцію в мовній та культурній комунікації. Дослідження паремій, пов'язаних з природними явищами в українській та англійській мовах, допомагає краще розуміти їх значення. Англійські та українські паремії мають певні спільні риси. Лексичний склад, комунікативне значення та стиль написання схожі, проте значна частина з них має свої особливості, і їх еквівалентність іншою мовою часто є лише приблизною, а не точною.

Ці вислови, які ми називаємо пареміями, глибоко відтворюють сприйняття природи тими, хто використовує ці вислови. Вони можуть розглядатися у різних аспектах в залежності від того, як саме є пов'язаними з природою. Отже, у нас є три основні категорії:

- паремії, що є спостереженням за природою: ці вислови можна поділити на дві підкатегорії. Ті, що використовуються прямим чином, передають думки чітко і зрозуміло. А ті, де слова використовуються у переносному значенні, відображають вищий рівень абстракції, що характерно для багатозначних слів. Ці вислови також використовують художні засоби для виразності, що сприяє розвитку інтелектуальної активності мовця;

- паремії навчального спрямування. Ця група висловів часто містить імперативи та надає певні практичні поради.

- паремії з узагальнюючим значенням. Ці вислови найбільш абстрактні і виражають концептуальні ідеї, де конкретна ситуація набуває загального значення.

І хоча всі ці паремії мають пізнавальну мету, деякі з них, зокрема, вислови з навчальним спрямуванням, призначені для навчання, що додає їм інструктивну складову.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуменюк І. І. Phraseological equivalents with color names in English and Ukrainian languages. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Германістика та міжкультурна комунікація. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. № 2. С. 108–114.
2. Кушнерик В. І., Гуменюк І. І. Структурно-граматичні особливості фразеологічних одиниць із колоративами в англійській мові. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. Випуск 48. С. 180-185.
3. Малюга А. Ф. Найменування явищ природи у зіставному аспекті : монографія (Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження. Т. 9.). Донецьк : ДонНУ, 2013. 246 с.
4. Малюга А. Ф. Фразеологічні одиниці з компонентом-найменуванням явищ природи в англійській, німецькій, іспанській, українській та російській мовах. Проблеми зіставної семантики. Київ, 2009. С. 296–301.
5. Харчук О. В. Фразеологічні одиниці з кінесичним компонентом у сучасній німецькій мові: семантико-структурний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 196 с.
6. Gibbs R. W. Proverbial Themes We Live by. 2001. № 29. P. 167–180.
7. Fables of Jean de La Fontaine. Penguin Random House UK. 2001. URL: <http://oaks.nvg.org/fonta8.html#setorriv>
8. The Free Dictionary. URL: <http://idioms.thefreedictionary.com> (дата звернення: 02.03.2024).